

Cherokee-kirjoituksen tarina

Pohjois-Amerikan intiaaneilla oli käytössään monia muistiinmerkitsemisjärjestelmiä, joista useimmat olivat kuvakirjoituksia. Eräät heimot maalasivat muistiin kunkin vuoden tapahtumat joko puhvelinnahoille tai puutauluille. Näitä historiankirjoja on säilynyt, ja niitä melkein pystyy tulkitsemaan osaamatta intiaanikieliä.

Varsinaisia kirjoitusjärjestelmiä on Pohjois-Amerikasta löydetty vain muutama, ja nekin on luultavasti kehitetty siirtomaa-ajalla, jolloin intiaanit olivat jo nähneet valkoisten käyttävän kirjaimia. Pitkän aikaa oletettiin, että nämä tavukirjoitukset olisivat olleet lähetyssaarnaajien kehittämiä, mutta todennäköisemmältä näyttää, että intiaanit itse muovasivat ne. Olisihan outoa, että eurooppalainen pappi, joka uskoi oman uskontonsa ja aakkostensa olevan lahja Jumalalta, yhtäkkiä keksisi ryhtyä kehittämään tavukirjoituksia. Micmac-intiaanit käyttivät 'hieroglyfi-kirjoitusta' merkitäkseen muistiin jesuiittojen opetuksia tuohenpalasille. Kun jesuiitat huomasivat tämän, he päättivät käyttää kirjoitusta hyväkseen. Lähetyssaarnaajien avulla siitä muokattiin painettavaksi sopiva versio, ja sillä painettiin katkismus ja muita uskonnollisia tekstejä micmacien kielellä.

Pohjoisten alueiden kansat, esim. Cree-intiaanit käyttivät tavukirjoitusta, joka pitkään kulki pastori Evansin nimissä. Tämä tavukirjoitus muistuttaa melkoisesti vanhaa iberialaista tavukirjoitusta, jota on löydetty Espanjasta. Arvellaan, että kulttuuriltaan vanhoilliset baskit ovat säilyttäneet sen kauan roomalaisten aakkosten rinnalla, ja ehkä tuoneet Amerikan mantereelle 1500-luvulla, jolloin baskien kalastusalukset tulivat joka vuosi Newfoundlannin rannikolle. Sitä käytetään vieläkin Kanadassa inuit- eli eskimokielessä.

Cherokee-kirjoituksen luoja, Sequoyah, on legendaarinen hahmo amerikkalaisessa historiassa, niin kuuluisa, että jättiläispunapuut - englanniksi sequoia - on nimetty hänen mukaansa. Hänen kirjoitusjärjestelmänsä otettiin käyttöön 1820-luvulla Cherokee-heimon parissa Yhdysvaltain etelävaltioissa. Vaikka tämä tapahtui niinkin lähellä nykyaikaa, ei kirjoituksen synnystä tai sen alkuvaiheista ole kunnollista tietoa. Kaikki säilyneet kertomukset ovat vain lähetyssaarnaajien kirjeitä ja lehtiartikkeleita, joissa toistetaan muilta kuultuja selostuksia. Yhtään Sequoyah'n itsensä kirjoittamaa paperia ei ole säilynyt museoihin. Tutkijat ovatkin todenneet, että Sequoyah on erinomaista myyttiainesta, koska hänestä tiedetään niin vähän.

Kirjoitus on tavukirjoitusta ja se on edelleen käytössä ja sisältyy kansainväliseen Unicode merkistöstandardiin. Esimerkki:

$TGP\phi\partial D.\Lambda\Lambda = itsalisanedi = i-tsa-li-s-a-ne-di$

Tarina nerokkaasta puoliverisestä

Tavallisesti historia kerrotaan niin, että puoliverinen mutta vain cherokee-kieltä puhuva intiaani keksii aivan omin päin tavukirjoitusjärjestelmän heimolleen. Sequoyah'n kerrotaan olleen kelvoton juoppo, joka tekee parannuksen, ja päättää luoda kansalleen oma kirjoituksen, koska valkoisillakin on sellainen. Sequoyah'n rinnalle sankariksi nousee hänen pieni tyttärensä Ahyokeh, joka avusti isäänsä merkistön muokkaamisessa. Kirjoitus

omaksutaan ilmiömäisellä nopeudella, niin että parissa vuodessa kirjoitustaito on levinnyt tasaisesti koko Cherokee-heimon keskuuteen. Tämä on historian standardiversio, ja esitetään yleensä kirjoitusjärjestelmiä käsittelevissä kirjoissa. Tämä tarina herättää kyllä joitakin kysymyksiä: miten oli mahdollista, että täysin uusi kirjoitus saattoi levitä niin nopeasti kansan keskuuteen aikana, jolloin vallitsi sota valkoisia uudisasukkaita vastaan, ja heimo joutui perääntymään mantereeseen sisäosiin. Paljon ihmisiä kuoli, perheet hajosivat, ja heimon keskuudessa vallitsi erimielisyyksiä siitä, miten valkoisiin pitäisi suhtautua.

Tarina urheasta soturista ja sivistyneestä kansasta

Aivan toisenlaisen tarinan kertoo Traveller Bird eli Matkaava Lintu. Hän on niin kutsutun Sequoyah'n tyttären Gedin tyttären poika. Sequoyah, todelliselta nimeltään Sogwili eli Hevonen, oli molempien vanhempiensa puolelta kunnioitettua intiaanisukua. Hänen äitinsä oli tunnettu parantaja ja sotilas, joka oli rohkeudestaan saanut arvonimen "Rakastettu Nainen". Sogwilin isä kuului Kissojen klaaniin, jossa oli paljon kirjureita. Myös Sogwilista tuli kirjuri ja urhea soturi. Matkaavan Linnun mukaan kirjoitus oli ollut käytössä jo satoja vuosia, mutta sen tunteminen rajoittui "kirjuriklaanin" jäseniin. Koska se oli osa heimon uskonnollista, rituaalista perintöä, pidettiin se salassa valkoisilta. Kirjurit oppivat myös vieraita kieliä, kuten englantia, ranskaa ja espanjaa. Sotien aikana monet kirjureista saivat surmansa, ja Sogwili pelkäsi, että koko kirjoitustaito unohtuisi. Hän myös halusi osoittaa lähetyssaarnaajille, että intiaaneilla jo oli kirjoitus, eivätkä he tarvitse englannin aakkosia. Niinpä Sogwili päätti opettaa heimon muut luotettavat jäsenet lukemaan, ja ottaa heidät kirjuriklaanin jäseniksi.

Tämä tarina on varsin järkeenkäypä: se selittää, miksi kirjoitus omaksuttiin niin nopeasti, koska sitä taitavia ihmisiä oli jo olemassa ja varmaan myös kirjoitettuja tekstejä. Voidaan myös ajatella, että se olisi kehittynyt vuosikymmenten tai satojen kuluessa kieleen sopivaksi tavukirjoitukseksi kuten japani ja monet muut vanhat kirjoitukset. Pohjois-Amerikassahan oli ollut pitkään käytössä erilaisia kuvakirjoituksia ja viestimerkistöjä kuten preerian viittomakieli, joiden pohjalta se olisi voinut saada alkunsa. Jos sen sijaan Cherokee-kirjoitus on yhden lukutaidottoman henkilön luomus, olisi se ainutlaatuinen maailmassa. Yleensä kirjoitusjärjestelmien kehittyminen on vienyt satoja vuosia, ja ne ovat saaneet alkunsa jonkinlaisesta yleisemmästä symbolijärjestelmästä.

Tarina rohkeista merenkulkijoista

On olemassa kolmaskin selitysyritys, niin sanottu 'deus ex machina' eli jumala koneesta. Sen mukaan kukaan intiaani tai puoliverinen ei Cherokee-kirjoitusta kehittänyt. Se oli tuotu Amerikan mantereelle sivistyksen kehdestä, Välimeren alueelta jo tuhansia vuosia aiemmin. Harvardin maineikkaan yliopiston meribiologian professorin Barry Fellin teorian mukaan foinikialaiset, keltit, baskit ja muut muinaiset kansat kävivät kauppaa Amerikan intiaanien kanssa. Näillä kauppamatkoilla he opettivat intiaanit myös kirjoittamaan. Varsinaisia todisteita tästä ei ole, eikä Cherokee-kirjoitus muistuta läheisesti mitään muuta tunnettua merkistöä.

Tarinoiden vertailu

Jokaista edellä esitettyä tarinaa voidaan arvioida monesta näkökulmasta. Ensinnäkin, kuten kunnan tieteessä, voidaan tutkia todistusaineistoa, ja etsiä vanhoja dokumentteja.

Valitettavasti tässä tapauksessa aitoja alkuperäisiä dokumentteja ei ole löytynyt, joten joudutaan arvioimaan myöhemmin kirjoitettujen lausuntojen luotettavuutta. Tietysti on mahdollista, että vielä löytyy vanhoja asiakirjoja, jotka selvittävät asiaa.

Toistaiseksi joudumme pohtimaan mahdollisuuksia muilta kannoilta. Voimme verrata selityksiä siltä kannalta, kuka ne esittää, ja millaisina nämä henkilöt haluavat historian nähdä. Sequoyah-kertomus alkaa yksinäisellä sankarilla, kuten kunnan amerikkalaisen tarinan kuuluukin. Vaikka sankari onkin köyhä ja oppimaton, hän on erittäin älykäs, suorastaan nero. Hän ei olekaan pelkkä intiaani, vaan puoliksi valkoinen. Kertomus ei liity mitenkään aikakauteensa, vaan siitä on jätetty kaikki ikävät kansansiirrot ja kylien hävitykset pois.

Vastaavasti Cherokee-sankari Sogwili on tietysti jaloa, puhdasta intiaaniverta, paitsi älykäs myös rohkea soturi. Hän joutuu kärsimään syvästi valkoisten hävityksen vuoksi, ja menettää koko perheensä. Tavukirjoitus ei ole hänen yksityinen saavutuksensa, vaan heimon yhteinen perintö, jonka hän siirtää jälkipolville. Hän toteuttaa näin intiaanien ihanteita monipuolisesti.

Barry Fellin versiossa sankareiksi nousevat muinaiset eurooppalaiset tai Lähi-Idän merenkulkijat, jotka pelotta purjehtivat poikki valtameren. Sankari on myös professori Fell itse, joka tämän on oivaltanut, vaikka muut tiedemiehet ja tutkijat väittävätkin, ettei todisteita ole.

Cherokee-intiaanit kysyvät, kenellä on oikeus kirjoittaa heidän historiaansa. Onko se oikeus heillä itsellään vai valkoisten siirtolaisten jälkeläisillä? Perinteisesti länsimainen historiankirjoitus on ollut sitä mieltä, että vain sen tapa tulkita asiat on tieteellinen. Tosin kaiken tieteen sisällä on aina erimielisyyksiä ja oppiriitoja, joten harvoin on kysymys vain yhdestä totuudesta. Usein näkee esitettävän, että intiaanit eivät ole puolueettomia vaan pyrkivät esittämään asiat itselleen edullisessa valossa, joten heidän kertomaansa historiaan ei voi luottaa. Voimmeko luottaa voittajien kirjoittaman historian totuudenmukaisuuteen? Olisivatko suomalaiset tyytyväisiä, jos Suomen historian kirjoittaminen sallittaisi vain ruotsalaisille ja venäläisille?

Mitä tarinaa uskot mieluiten? Miksi? Luuletko, että se on myös lähinnä totuutta?